

סוגיה טז: חינוך קטן בארבעת העיניים

*

רקע

להשלמת דין חינוך קטן במצוות יום הכפורים נחזור לדף עח: ונלמד דין חינוך קטן בשאר עיניים.

מקורות

- א. עח: "תנו רבנן תינוקות מותרין בכולן... מאני גזיזי דפחרא לבניה ומברי להו"
 ב. רי"ף ב: באלפס, "תנו רבנן תינוקות מותרין בכולן... ממנעל וסנדל"
 ר"ן ד"ה ת"ר התינוקות
 ר"ן א. באלפס ד"ה יום, "אלא דלא מיחווירא לי הא דתניא לקמן התינוקות מותרין..."
 רמב"ם הל' שביתת עשור פ"ג ה"ז
 ג. שו"ע סי' תרטז סע' א, ורמ"א על סעיף ב, "וכל מקום..." ומשנה ברורה [בעיקר ס"ק ב-ג]

הסבר הסוגיה

"תנו רבנן תינוקות מותרין בכולן חוץ מנעילת הסנדל".

[תוספתא פ"ד ה"א, בגמ' עח:]

הגמ' מבארת שרחיצה וסיכה חשובות להתפתחות התינוק, ולכן חכמים לא אסרום, נעילת הסנדל אינה חשובה להתפתחות התינוק, ולכן חכמים אסרוה [עיין בתוספתא פ"ד ה"א].
 העיקרון העולה מסוגיה זו זהה לעיקרון שלמדנו בסוגית חינוך קטן למצות עינוי. דין עינוי אינו מתאים לצרכיו הגופניים של קטן, ולכן חכמים לא הטילו חיוב חינוך במצוה זו, אלא רק בנעילת הסנדל, שאותה קטן יכול לקיים.

נחלקו הראשונים בגדרי הפטור של קטן מאיסור רחיצה וסיכה. הר"ן [ב: באלפס ד"ה ת"ר התינוקות] סובר שקטן פטור מרחיצה וסיכה עד שמגדיל. הטור [סוף סי' תרטז] חולק ופוסק: "כדרך שמחנכין אותם באכילה כך מחנכין אותם ברחיצה". לדעת הטור קטן חייב בחינוך לכל המצוות, ורק במצוות שאינו יכול לקיימן פטרו אותו חכמים, קטן כבן תשע שנים, יכול להתחנך לשעות ויכול להמנע מרחיצה וסיכה, ולכן הוא חייב להתענות בדברים אלו. הר"ן סובר שחכמים הפקיעו מצות עינוי מחיוב חינוך [חוץ מאכילה ושתייה, שחכמים תיקנו מצות חינוך ייחודית], ולכן קטן אינו חייב בה אף אם הוא יכול לקיימה.

הלכה

השו"ע [סי' תרטז סע' א] פוסק: "התינוקות מותרים בכל אלו חוץ מבנעילת הסנדל שאין חוששין כל כך אם לא ינעלו". הרמ"א [סע' ב] פוסק כטור: "וכל מקום שמחנכין אותו באכילה [אפילו חינוך לשעות] כן מחנכין אותו ברחיצה וסיכה"